

શ્રી ગણેશાયનમઃ

ઉર્વશી-પુરુરવા

નાટકનાં ગાયનો.

રચાવી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

વીકલદાસ હેમજીભાઈ ભાવનગરવાળા

શ્રી વિજય નાનમ નાટક સમાજના માલિક.

કે. બંદરરોડ પારસી થીએટર. મું. કરાંચી.

વ સ્વામિત્વના સર્વ હક પ્રસિદ્ધ કરનારને સ્વાધીન છે.

શ્રી માર્નેડ મુદ્રાલય પ્રેસમાં પ્રેસ. બીઆબાઈ જ્ઞાનલાલે
છાપ્યાં. કે. રતનગાજીમાં મરચીયોજી જ્ઞાનદાવાદ.

આવૃત્તી ૫ શ્રી.

પ્રત ૧૦૦૦

સંવત ૧૯૭૪

સને ૧૯૩૮

કીંમત ૦-૨-૦

गिरात विद्यापीठ ग्रंथालय
अमरावती
२२२११० कौपीनार्थ-संग्रह
७७६५

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૭૮-૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ઉચ્ચ ૩૩૨૫૧૧

વિષય ૬-૨-૪

શ્રી ગણેશાયનમઃ

ઉર્વશી--પુરુષ

નાટકની પ્રવેશવાર ટુંક હકીકત.

અંક પહેલો.

નાન્દી--સૂત્રધાર તથા બાળાઓની નાટ્ય વસ્તુ સંકલ્પના સૂચક સંવાદ અને પ્રાર્થના.

પ્ર ૧ લો—અદ્રીકાશ્રમ-ભગવાન નારાયણે રૂપિના પ્રયંત તપથી ભયપાત્રી ઇંદ્રે તપ ભંગ કરવા તપોવનમાં અપ્સરાઓને પ્રેરવી. ભગવાન નારાયણે તપમાંથી ચળિત ન થતાં નિમ્ન ઉરમાંથી ઉર્વશી ઉપજવી અપ્સરાઓ સાથે તેને ઈંદ્ર લોકમાં મોકલવી.

પ્ર. ૨ જો—ઇંદ્રભુવન-નારાયણને લવચાલવામાં નાશીપાસ થ એલી અપ્સરાઓનું ઉર્વશી સાથે ઇંદ્રભુવનમાં આગમન. નારાયણની અયોગિક તપશ્ચર્ચાનું અને ઉર્વશીની ઉપતિનું વર્ણન. ઉર્વશીને અપાયલું ઉચ્ચ સ્થન અને સમાઓ સાથે સુંદર સ્થળોના સુંદર વિકાસનું ગમન, લક્ષ્મી સ્વયંવર નાટકને ભજવવાના ભરતમુની અને નારદજીના યોગસ ઉદ્ગારો.

પ્ર ૩ જો—માણુવકનુ મહાન-યૌવનનાપૂર "હારે પહોંચેલી લલિતાના ભવિષ્યના સુખી સંસારના ઉદ્ગાર, માણુવક અને કપાળીના ગૃહ સંસારના વિચાર, અરજશ્રીયા સાથે વિદ્યા રામ જમાઈરાજનું આગમન, વિદ્યારામના વેદીયાં વચના ગોટાળા.

પ્ર ૪ થો—હેમકુદ પર્વત પ્રદેશનું માનસરોવર—ઇંદ્રની આસા-
નુસાર ઉર્વશીની અપ્સરાઓ સાથે આનંદ કીડા ઇંદ્ર
પ્રત્યે વેર વાળવાની ધુનમાં ઉર્વશી ઉપર અત્યાચાર મૂળ-
રવાની ઇચ્છાવાળા રાહુદનવનું ન્યાં આગમન. ઉર્વશી
પર બળાતકાર—ચીત્રલેખા મદદગાર—અચાનક પુરૂરવાનું
અપ્સરાના અવાજથી આગમન. રાહુ સાથે યુદ્ધ રાહુનો
પરાજય અને પલાયન ઉર્વશીનું શુદ્ધિમાં આવવું, પુરૂ-
રવાના હૃદયમાં પ્રભુમખીજનું રોપાવું, સાથે ઉર્વશીનું
ઇંદ્ર લોકમાં જવું. જતાં પહેલાં એક પત્ર ચીત્રલેખા માર-
ફતે માણુવકને આપવું રાજનું રાજધાનીમાં પાછા
ફરવું ઉભયદૈવી પંખીડાઓ વચ્ચે પ્રથમ પ્રભુવનું મંગલા-
ચરણ ઉડ્ડાવવું.

પ્ર ૫ થો—બગીચા—પુરૂરવાનો ઉર્વશી પ્રત્યે પ્રબલ પ્રેમના
ઉદ્ગારો:ઉર્વશીનો પત્ર રાજનના હાથમાં આવવા. નિપુ-
ણકાની ચાલાકીથી રાણીએ રાજ હૃદયનો ભેદ બાળવો,
બગીચામાં રાણીનું આગમન. રાજ રાણી વચ્ચે ઉદ્ભવેલો
સંવાદ અને રાણીનું રીસાઇતે આસ્થાં જવું.

પ્ર. ૬ થો—માણુવકનું મકાન—માણુવકને ઘેર તેના પુરૂરનું આગ-
મન શુર પ્રત્યે તેની પુન્યભાવના વેદીરા વર મળવાથી
લલિતાના હૃદયમાં લાગેલા લાળા વિદ્યારામના શાસ્ત્ર પ્રમા-
ણના ગોટાળા અને યત્રનાયસ્તુ પૂર્ણવન્તે રગન્તે તત્ર
દેવતાના ઉધો અર્થ કરી વિદ્યારામે કરેલી પ્રિયાની પુન્યને
આરતી અને પતિની શુદ્ધિ ઠેકાણે લાવવાની લલિતાની
દૃઢ કૃતિ.

પ્ર. ૭ મો—જંગલ—ઈંદ્ર લોકમાં જન્વાયલા લક્ષ્મી સ્વયંવરના નાટકમાં ઉર્વશીની યથેથી બુલપરથી થવાના ન્યાય સંબંધી માલવ અને નારદનું વિવરણ.

પ્ર. ૮ મો—ઈંદ્રનો દરબાર—લક્ષ્મી સ્વયંવરના નાટકમાં ઉર્વશીની બુલથી કોધિત ધર્મ હરતાશુનિએ આપેલો શ્રાપ, અપ્સરાઓના હરમાં પશ્ચાતાપ. નારદના કહેવાપરથી ઈંદ્રે કરેલો શ્રાપનો અનુગ્રહ ઉર્વશીના શોકોદ્ધાર અને મૃત્યુ-લોક તરફ સંચાર. નારાયણ-મુનીનું પ્રામટ્ય.

ટીકો.

અંક બીજો.

પ્ર. ૧ લો—મહાલયનો માર્ગ—રીસાયલી રાણીના હૃદયથી પશ્ચાતાપ અને રાજા સાથે “ પ્રિયપ્રસાદન ” વૃત્ત ઉજવવાની ઉચ્ચ અભિલાષ.

પ્ર. ૨ જો—રાજમહાલય—વિરહવેદનાથી ન્યથિત થતા રાજાના વિરહોદ્ધાર, ઉર્વશીનું સખીઓ સાથે અંતરિક્ષમાં આગમન. રાણીના પ્રિય પ્રસાદન. વૃત્તનું ઉત્થાપન. અને પ્રત્યાગમન. ઉર્વશીની રસરેલ પુરૂ અને ઉર્વશી વચ્ચે પ્રણયની રેલ-ઉલ. તથા રાજ્ય મહેલમાં દંપતિનો સંગરૂ પ્રવેશ.

પ્રવેશ ૩ જો—માણવકનું મકાન—યૌવનના પૂર જહારે પહોંચેલી લલિતાના જાતિધ્યના સુખી સંસારના ઉદ્ધાર, માણવક અને રૂપાળીના ગૃહસંસારના વિચાર, અરજણીયા સાથે વિદ્યારામ જમાઈનું આગમન, વિદ્યારામનાં વેદીયાં વચન,

અને શાસ્ત્ર પ્રમાણના જોડાણ.

પ્રવેશ ૪ થો—અતઃપુનઃમાં મર્જવંતિ ઉર્વશીના આપનો અનુબ્રહ્મ
યાદ આવતાં ઉપજેથી ચિંતા. આજાદ શ્રીવલ્લભાની ત્રા
શારી અને રાજ્ય પાસેથી સખીને લઈ બદ્ધીકાશ્રમ તરફ
કરેલી મુશ્કેલી.

પ્રવેશ ૫ થો—અર્ચન—ગુરુ શ્યામી પુત્રવાળા અરજશ્રીવાળે જન્મ
લમાંથી આજ્ઞા જતા મુકે વેચાને પકડી લઈ તખ્તાકારે
તેમને સિંચ બનાવવા. તેના બુદ્ધિમાંથી છુટવા માટે એ
લાગે ધરેલું નારી રૂપ માણવડું અમાનક આશ્રમન, મુકે
મેલા અને અરજશ્રીવાનું આજ્ઞાની લઈ જોગબદ્ધ અને
અરજશ્રીવાને મુખેથી અજ્ઞાતાં જોવાતાં “ તદતઃ દરેદર ”
એ વાક્યનો મુકે સમજાવેલો અર્થ—માણવકે અરજશ્રીને
કાવેલું સદગુરુનું જ્ઞાન અને જ્ઞાન.

પ્રવેશ ૬ થો—જગરાન અથવાન મુનીનો આશ્રમ—આપનો અનુ-
બ્રહ્મ યાદ કરીને ઉર્વશીનું જગરાન અથવાન મુનિને ત્યાં
બાળક આપુને મુકવા આવવું. એક તરફથી પુત્ર સ્નેહ
અને બીજી તરફથી પતિ સ્નેહમાં મુરતી હૃદયથી વળતી.
નિશંકુની ગતિ અનુભવતી ઉર્વશીની કષ્ટ ૧૪ કથનીનો
કરેલું જનક ચિતાર.

પ્રવેશ ૭ થો—કુમારવન—પુરસ્વા પ્રત્યે વેર લેવાના કેશીનનરતા
પ્રજાળ હિમાર, વનવિહાર માટે નીકળેલી ઉર્વશી—પુરસ્વાને
વાટમાં મળેલી વિલાપર કુમારી—મુખ્યા અધિકારના રૂલ
માનમાં પુરસ્વાનું ખુસી થવું. ઉર્વશીએ રીસાદને ધમન
કરવું. અને પાછળ લેતાં ઉર્વશીને ન બેસાથી રાખવું.

પણ પ્રિયાની પાછળ પડ્યું.

પ્રવેશ ૮ મા—કુમારવનમાં—હિંચીનું વેલી સ્વરૂપ, સર્વ નારાયણ અને નારાયણ વચ્ચે મુરારાજ કદ નિવારણ સંબંધી વાર્તા લાપ. પ્રિયા વિરહ અવસ્થામાં દીવાના બની લટકતા પુર-રાગને સંમમનીય મણીની ગ્રાહી. મણી પ્રતાપે વેલીને રમણ ચતાંજ વેલમાંથી હિંચીનું પ્રાગટ્ય વિદ્યવેલા દેવી દંપતીનો અભ્યર્ચના કર્યો મેળાપ પ્રભાવ વૈરાગ્યમાં કુમતા કેશીદાનવની વૈર લેવાની તૈયારી પુરારાજ હિપર રુચ ઉચામતાં પનદેવી પ્રગટ થઈ દુષ્ટ શુદ્ધ દાનવને જાણી ભરમ કરે છે.

આશ્ચર્ય કારક દેખાશે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ મા—રાજામાર્ગ—નંદનવનમાંથી પાછા રસ્તાં સમય મણી સંબંધી માણુવકના હર્ષોદ્ગાર. અને જાજ પક્ષીનું સંગ-મનીયમણી હિપાદી હિદી જડું. તથા તેના સૌધ મટે સ-જાનું વિરમડું.

પ્રવેશ ૨ મા—વ્યવન સુનિતના આશ્રમને પ્રથમ જામ—નાનકડાં આશુ પ્રભાતા નિરોધ પારની રમત ગમત અને આ-સુએ જાજ પક્ષીને જાણુ મારડું.

પ્રવેશ ૩ મા—વ્યવન સુનિતના આશ્રમ—જાજ પક્ષીને મારી આ-શ્રમ કર્મ વિરહ આચરણ કરવાથી વ્યવન સુનિ સત્ય-વનિ સાથે આશુને પુરારાજને ત્યાં મોકલે છે. પ્રભા-વનુ જાણુ હઠ કરી તેની સાથે જાય છે. પાછળથી રાહુ-

દાનવ પુત્રીની ખખર લેવા આવતાં મુનિ તેને પુરૂરાજને
ત્યાં આયુ સાથે ગએલી છે એમ જાણાવતાં રાક્ષસ ક્રોધિત
થાય છે. મુનિને આયુને પ્રભાચી ઉત્પન્ન થનાર કુમાર ઈદ્ર
પદ મેળવનાર છે. એમ રાહુને સ્પષ્ટ સમજાવી તેને શાન્ત
કરી તેની પાસે આયુને પ્રભા સાથે પરજાવવાનું વચન
માગે છે, વચન આપી રાક્ષસ વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—રાજમહાલય—ગુપ્ત થયેલો સગમતીય મયૂર પુરૂરા-
જને પ્રાપ્ત થાય છે. અને પ્રતાપી પિતાના પ્રતાપી પુત્ર આયુની
અભયથી મરી રીતે મુલાકાત પુરૂરાજ સાથે થાય છે.

પ્રવેશ ૫ થો—રાજમહાલય—આયુ ઉર્વશીને મળતાંજ પુત્ર ઘે-
લડી માતા પુત્ર પ્યારથી હાંપતી રેલછેલમાં તણાય છે. પશુ
બીજાજ પળે ઈદ્રરાજનો આપાતુમ્હ યાદ આવતાં ઉદાસીના
ઉદ્ધીમાં ઉતરી જાય છે. અશ્રુભરી આંખડીથી 'આકાશમાર્ગે'
સંચરવા થાય છે. ઈદ્રથી પ્રેરાયલા નારદ તેને જતી અટ-
કાવા ઈદ્રનો આદેશ સંભળાવી પુરૂરાજ સાથે સદાને માટે
રહેવાને સ્થમજાવે છે અનેરી આશાવેદી અમરકળયાં છત્ર-
કાય છે સર્વનો હર્ષાનંદપુર બહારમાં અનુભવાય છે.

પ્રવેશ ૬ થો—રાજમાર્ગ—આયુ પ્રભાના પૂર્ણ પ્રેમભર્યા પ્રજ્વળાદગાર.

પ્રવેશ ૭ થો—પુરૂરાજનો લબ્ય દરબાર—ઈદ્રરાજે પ્રેરેલી અપ્સ-
રાઓનો મનોહર નાય અને આયુ પ્રભાના હસ્ત મેળાપ
બાદ આયુને યુવરાજ પદાભિષેક.

આનંદ મગલ.

શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:

ઉર્વશી—પુરુરવા નાટકનાં પાત્રો.

પુરુષ પાત્રો.

પુરુરવા ...	પ્રતિજ્ઞાન નગરીનો રાજા.
માણવક ...	રાજાનો પુરોહિત.
નારાયણ ...	જગવાન વિષ્ણુના અંશાવતારી તપસ્વી.
ઈંદ્ર ...	અમરાધિપતિ, સ્વર્ગ લોકનો દેવરાજ.
અ્યવન ...	એક તપસ્વી રીડી.
નારદ ...	દેવર્ષિ.
ભરતમુનિ ...	એક રીડી.
કેશીદાનવ ...	એક તદાસ, પુરુરવાનો શત્રુ.
રાહુદાનવ ...	એક નાદાન પ્રજાનો પિતા.
ગાલવ ...	ભરતમુનિના શિષ્ય.
ચિત્રરથ ...	એક ચોર.
સિદ્ધપુત્ર ...	અ્યવન મુનિના શિષ્ય.
વિદ્યાનાભ ...	માણવકનો વેદીનો જમાઈ.
અરજાણુ ...	માણવકનો રંગારી. (ગાયો દોહનાર)
આયુકુમાર ...	પુરુરવાનો પ્રતાપી પુત્ર.
ગુરુ, શિષ્ય ...	સંસાર લાગી મહાત્મા.

સી પાત્રો.

દિવંશી ...	નારાયણના ઘરથી ઉપજેલી અપ્સરા.
રાણી ...	દેવી કાશીરાજ પુત્રી પુરુષવાતી પત્નિ.
ચિત્રલંખા ...	દિવંશીના સખી.
સત્યવતિ ...	એક તાપસી ભગવાન અવન મુનિના પ્રેમપત્નિ.
પ્રભા ...	રાહુદાનવની પુત્રી અને આયુની પ્રણયિની.
નિર્ધાણકા ...	રાણીની દાસી.
હલિતા ...	માણુવકની પુત્રી, વિદ્યારામની પત્નિ.
રૂપાળી ...	માણુવકની સી.

રેખા, મેનકા, સહજન્યા, રીઢિસિદ્ધી વીગેરે અપ્સરાઓ તથા ગુલાબ, અંબેલી વીગેરે પ્રભાની સખીઓ.

સ્થળ—પ્રતિષ્ઠાન નગરી, તથા હેમકુટ અને ગંધમાદન પર્વત.

ઉર્વશી-પુરુરવા.

નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

મુત્રધાર—

ગાયન ૧.

આનંદ આપો, સ્થાપો મુખ પ્રભુ.

મંગલદાયક. શ્રી વનમાલી.

કૃતિ કરો સફળ. હેત ધરી હરો ત્રયતાપો....આનંદ.

દીનદયાળુ, કહે સહુ કોઈ, ઇશિ આપને.

કષ્ટ સર્વે કાપો. છાપ શુભ છાપો.....આનંદ.

માળાઓ—

૨

પ્રેમ સાટે તને જે પ્રાણ એવા પ્રેમી પ્રભુનું સ્વરૂપ છે.

પ્રેમ સાથે ચોટયુ વહેમ મુળ છે.....એવા.

શુદ્ધ પ્રેમી સંસારે તવાય છે પણ અંતે પ્રેમીની સવાય છે.

પ્રેમ તારૂં અજળ એક રૂપ છે.....એવા.

સાર લોગી બ્રહ્માંડ કેરા ભુપ છે. તેમાં પ્રેમી પુરુરવા અનુપ છે.

પ્રેમ તારૂં અજળ એક રૂપ છે.....એવા.

અપસરાઓ—

૩

નાથ નેહ, નિહાળો ઉદાસીને નેણ.

ઉદાસીને નેણ. બોલો બહાલ ભર્યા વેણ નાથ.

મહામુદ મહિર. સમય છે મુન્દીર

કામી કહાવ્યું છે, અમ સાથે કેલુ નાથ.
 આગી દીઓ તણ, શંગાર લ્યો સણ;
 આપા પતાવી, અમારું લેલુ દેલુ નાથ.

સખીઓ—

૪

તું ચાલ ચાલ શાણી, સ્વર્ગે ચટકીની ચાલથી;
 ત્યાં ઇન્દ્રતણા દરબાર મહી, વસીરે જે બહાલથી. તું
 નારાયણના ઉરથી, તન આ વિધીએ ઉપજાવ્યું;
 અરવ્યું રૂપ અનુપમ, સાથે મુદભર મન ભાવ્યું.

ઉર્વશી—એતો ઠીક પણ, આતો આણું, પરપ્યા વીણ આવ્યું
 સખીઓ—પરણવીશું, પ્યારથી.....તું ચાલ.

નારદ—

૫

નયને નિહાળ્યો મહારા નટવરને.

ઘટઘટ બ્યાપી બહાલો, હૃદયે રમે મારા હૃદયે રમે...નયને.

અલખ નિરંજન, ભવભય ભંજન.

બહાલો વિહારી મહારા હૃદયે રમે મારા હૃદયે રમે...નયને.

સાચો સહુજો સ્વામી, નાથ ગરુડાગામી.

વિશ્વ વિરામી મહારા હૃદયે રમે મારા હૃદયે રમે...નયને.

ભાલના—

૬

છળી ગોરી ગોરી રૂપ ભંડાર, બાળા હું અલગેલી,

નવયાવન ઉભરાધ આવ્યું, આ બદનતણાએ બહાર. (૩) હું.

રંગ અજમાં અનંગ કેરો ચમકાવે ચમકાર,

મદન મારથી બની બહાવરી બાધી ભાધી નાર (૩) હું.

પ્રેમ મસ્ત બની સ્વામી સંગે સફળ કરું સંસાર,

પતિવૃત્ત પાળી પ્રીતે પિયુને સેવું હૈયાહાર. (૩)...હું.

લલિતા—

૭

ચાલો ચાલો અવખેલા વેલા છેલાછમીલા

વીરહે સતાવી દીવાની બનાવા,

ખ્યારી તમારી રસીલા,

અવખેલા

વિધારામ-વનીતા બહાલી શી મુખ લાલી,

વેદવચને વિલાલી

અવખેલા

લલિતા-રતિ રંગ રાગે રસીયો રમાડુ,

કડું કામ સાથે હું કેલી.

અવખેલા

૮

સહીની વધી શોભા વસંતે.

શોભા વસંતે, વધી શોભા વસંતે... ..ટેક.

ખીલ્યાં કુસુમ બહુ, રંગ બેરૂંખી.

ખીલે વીડીખાની, કુંજેમાં ખતે .....ચણી.

શીતળ મંદ મુગંધી, સમીરથી.

ઝડી દીધી છે, સમાધીને સંતે.....ચણી.

સાખી.

મંજુલ કુંજે ગુંજત અમીત લડી આનંદ

ચુસી રહ્યા છે ચહથી મધુપ મધુર મકરંદ ...ચણી.

પીતે નમ્રીખંપોકારતાં, અમીતવ કરી ઉચ્ચાર.

જાણે શ્રીકૃષ્ણરાજના છે કોડીલ છડીતાર .....ચણી.

ઉવંશી—

૯

સખુર સાખીઆ તરૂમાં ગયો હાર ગુંચાઈ

હાર ગુંચાઈ, મારો હાર ગુંચાઈ

નીકળતો નથી મન રહ્યું છે, મારું મુંઝાઈ

ચીતલેખા-કાઠ સેરવી, તુજ હું બની, બાવરી ખાઈ... સખુર
 પુરવા-હાર હેયાનો તનેજ બનાવીશ, સનેહે છવાઈ
 આ સમે તો મનની રહી મનમાં સમાઈ..... સખુર.

પુરવા-

૧૦

ચોરી ગઈ ચીત, રમણી અજબ રીત....ચોરી
 જેથી નયન ખાંણ, બકુટી કમાને.
 કાઠયું કલેબને, કોરી ગઈ ચીતચોરી
 સર્વાંગે સુંદર ઉર્વશી જેવી.
 છેના અવર કોઈ, ગોરી ગઈ ચીતચોરી

રાણી-

૧૧

સોજપત્રવાળી, લામાને, મળો લાવથી.

હવે શું છે માફ કાંમ, વૃથા લેશે નહીં તાંમ... પત્ર.

પુરવા-મનોહારી ક્ષમા કરો કૃપા કરી;

ભુલ મારી કઈ છું કબુલ.

રાણી-નથી માગતી કરાવવા કબુલ હું,

તમે માફ ઘટાડયું છે મુલ.

ઉર્વશી સારી હું છું નહારી.

પુરવા-બોલો નહીં એમ રાખો નાથ ઉપર રહેમ... પત્રવાળી

રાણી-

સાખી.

હુંથી કૃપાળી એ ખરેખર, સ્વર્ગની છે સુંદરી

પણ કોણ છે માખાપ એના, એ વીચારી ભુલ્યો જરી

નથી દોષ એમાં આપનો, કંમી મુખેથી મુખે નહી.

પ્રેમાન્ધ પ્રાણી, જગત માંહે, જાતભાત ભુલ્યો નહી. પત્રવાળી

સલિતા—

૧૨

કોન કહું અંતરની આપદ મારીરે રે હાથ.
 યૌવનને મદે મદમાતી, છલકાતી રસથી છાતી,
 આશા ઉરે ઉલરાતી, ઉલરાઈને ઠલવાતી. મારીરે રે
 પડી ટેવ તે ના ટળતી, વર વેદીયાની વર્તી;
 કાળા કરી કળકળતી, રામા હૃદય બળતી મારીરે રે.

સલિતા—

૧૩

હુંટો હુંટો રસીલા રસ હુંટો છખીલા,
 નારી નાનુક નવોદા મદમાતી,
 કાયા યૌવન મદે છલકાતી. હારે કાયા-હુંટો.
 પૂજું હું પ્રીતમજી તમ પાય,

વિદ્યારામ—“નારે ના સુંદરી એમ ન થાય.”

સલિતા—“વાહ વાહ પ્યારા, પ્રિય પતિ મારા,
 કામણુગારા, આતમહારા,
 રસીયા રસથેલી નારી,

વિદ્યારામ—વેદાન્તવડે લાચારી—

ના, ના, ના—હુંટો—

નારદ—

૧૪

ભાઈ કોટી ઉપાય કર્યાથી, મીથ્યા થતું નથી ભાવો
 શાસ્ત્રો કહે છે સમજાવી...એ...એ...એ.
 હાર્યા હરીહર બળ અજમાવી, મીથ્યા થતું નથી ભાવી,
 બુદ્ધી વિધીની બદલાવી.. એ...એ...એ
 કેવી કરણી ખરાબ કરાવી.....મીથ્યા થતું નથી ભાવી.

અપ્સરાનું ચો—

૧૫

હઠે દુર રહો અલબેલા, દુર રહો છ તુર અહો...અ.
 કર પકરો નહી નીપટ અતાડી મચકાઈ જાશે નાનુક કાડી.
 જઈ પ્યારી ઘર સુખ લહો.....અલબેલા.
 રસબસ રસીયા શોકયની સંગે આજ પધાર્યા આંહી ઉમંગે.
 નાહકે નહા અમ દીલ દહે.....અલબેલા.

દવશી—

૧૬

પ્રેમ જામ પીતાં, હૈદુર રહે ન હથ.....પ્રેમ.
 દીવસે રજની જણાય, રજની દીનસમ મનાય પ્રેમ
 સખી.

કહેવાની ઇચ્છા કંઈ, હૃદયે ઉપજી હોય.
 પણ મુખથી નીકળે કંઈ, કર ન જાણે હોય.
 કરવા મન હોય કંઈ કરણી વીપરીત થય.....પ્રેમ.
 પ્રથમ અંક સમાપ્ત.

અંક બાજો.

રાણીનું—

૧૭

જીનો ધર્મ સાચો છે, સ્વામીની સેવા
 જાણો પતિ દેવ, તારા દેવા
 હૃદયે તણ રહેવા, લાખેલા લાલ સેવા....ટેક.
 પ્યારા વીના અન્ય પ્રેમી થવ યી
 સ્વામી સેવા છોડી, તીર્થ જવ યી
 માનજો મળે નહી મુક્તીના મેવા...ટેક.

પુરૂરવાનું—

૧૮

નથી નથી આવતી હાય જરાય નીંદરથી

ઉર્વશી એ વસી આંખે.....નથી૦

ચિત્ર ચીતરતાં ચેતન વીણએ

મુજ દુઃખને નહીં આંખે.....નથી૦

હું નીરૂપાય, થતિ નથી હુંથા

મતિ નભમાં, વીણ પાંખે.....નથી૦

ઉર્વશી-પુરૂરવાનું—

૧૯

પુરૂરવા—છોડ છોડ સુંદરી ચાણી (૨)

ઉર્વશી—કહોણ હું છું કોણ

પુરૂરવા—તું છે ઉર્વશી ઉરમાંહી વસી.....છોડ૦

ઉર્વશી—જેર હોય તો, જરા અજમાવો મોહનજી મનકાં મુંઝાવો

પુરૂરવા—હુટી જવાની શંકાએ, શકુ નહીં અંગુલી કોમલ તણી

ઉર્વશી-પુરૂરવાનું—

૨૦

ઉર્વશી—આજે ઘડી આનંદની નીરખી

પુરૂરવા—મળી મને સુંદરી તું સરખી

પુર્વના પુણ્ય વીના પ્રેમદા તુજ, સંગ શી રીતે બને

ઉર્વશી—પ્રેમ સુધારસ પાઈતમે, વીણ દામે ખરીદી મને...આ

પુરૂરવા—ચોલાવજો ગૃહ મારૂં સહુણી શ્રેષ્ઠ શ્રંગાર સજી

ઉર્વશી—ચાહ ધરી ચરણે હું તમારા, પુણ્ય પ્રીતમજી...આ

લલિતા—

૨૧

“ સતિતણું સુખ સ્વામી ચરણે,

સ્વામીથી શુભ થાય છે.

પતિ તજી મૈયર રહે મુગ્ધા,

ચાપની લાખી થાય છે,

પિયરતાણી પાલખી નકામી,

સાસનીવાંની ચાળી સજ્જ મણાય છે... સતિ૦

પ્રેમ મરત જની પતિની સંગે,

સેવું સ્વામી સુંદર હૈયા હારને..... સતિ૦

વિદ્યારામ—“ ચાલો ચતુર! અતિ ઉમંગે,

સોહાવો સુખકર મારા સંસારને. ”... સતિ૦

પુરૂષ—

૨૨

પ્રાણ પ્રિયા, સુખરૂપ ફરી વળજો, વનથી વહેલાં વહેલાં... પ્રા.

વહન મુજ સુનીવરને કહેજો, રાગી જનપર પ્રસન્ન રહેજો. પ્રા.

ઉવંશી—રાજકુવન તણ વનમાં રહેવું શીદ ઇચ્છું ઉવમાં હું એવું

પણ નીરૂપાયે બવું પડેછે, વીથ વીયોગનું ખાવું પડેછે... પ્રા.

શીખ્ય—

૨૩

“ હું થાઉં તમારી નારી, જની જોડી આપણી ભારી... હા.

અરજણુ—“ ભારી ભારી ભારી ભારી

શીખ્ય—“ મુલાજ સમ આ માલ બુચ્ચો, ચંદ્ર સમુ આ ભાલ બુચ્ચો

હાં આંખ અણીયાળીથી હું મારું નયન કટારી.

ગમે નાખીને હાથ બુચ્ચો, જરા ભરીને બાથ બુચ્ચો,

આ સુખ આ મુખપરે ગુરૂણ બચ્ચો વારી વારી

અરજણુ—વારી વારી વારી—

હું થાઉં૦

ઉવંશીનું—

૨૪

કરવું હવે શું મારે રે, આથી મરવું બહુ છે... કરવું.

આ નૃપ બાલક, પાલક જાગનો

હીંમત હુઃખથી, હારે રે..... આ૦

રાજગુણનમાં, રહેનારો આ
 દીન વનમાંહી, ગુણરે રે.....આ૦
 લાડકાથો, લાલ પડથો આ
 પાપીણી સીને ઘના રે.....આ૦

ઉર્વશી—

૨૫

આશી દયા આવી રે મુઝાવ મન માફ...આ૦
 ચાલતાં લેણ ચલાતું નથી, નથી કષ્ટ ખમાતું હાથરે
 વસમાં પુત્ર વિદેશથી, મારે લાગે કંઠ સુકાઈરે...મુ૦
 આધાર ગુણનો અતી ઉત્તમ નીર્મળ અંખોનું તુરરે
 કેમ છવાશે કુમાર કેડીલોપા—તાંદ્રગથી દુરરે...મુ૦

વિદ્યાધર કુમારી—

૨૬

ગુઠની બાણ છે બધી આ નાર નીસાની કંઈ નહી.
 જોડું તપાસાં રોગ વીકાસા, સાચી કસાણી કંઈ નહી
 પંચજુ ને ને પીંડ અરે આ નીમગત ક્યાંની કાંઈ નહી
 કાળની સાચા જાણ છાંચા, વીતી જવાની કાંઈ નહી ગુઠ
 ગુણ ગુમાનીને અપીઆની, છે સહુ કાતી કાંઈ નહી
 જોર ગુવાની, ને જાંઘાની, આજ યવાની કાંઈ નહી. ગુઠ.

વિદ્યાધર કુમારી—

૨૭

કેમ મટે લજ્યું લલાટ પટમાં, લલાટપટમાં લલાટપટમાં, કેમ
 મુજને દુઃખ લટ સાથે ઘડ્યાં છે
 રહે ન કાયમ, કોઈ નિકટમાં.....કેમ
 અપી આ સમયે, આવી પડ્યાં છે
 તૃપને ઉરવશી બ્યાધી વિકટમાં.....કેમ

પુરુષા—

૨૮

શ્યામ જાંઘ ગજનમાં ધરતો,

છે આ નકી નવલન સંચરતો..... સ્યામ.

આ છે સુર ધનું નથી દનુજ શરાસન

અપલા અમકે નથી પ્રીયા મુખભાજન

ન હોય શરઆજલની ધારા, કઠીન ગરજના કરતો....સ્યામ.

પુરૂષ—

૨૯

લોલે નેણલાં, નીહાળી લતા નમણી.

લોલે નેણલાં નીહાળી, લતા નમણી બાણે મુજ રમણી.

દેશાન્તી બમણી.....નેણલાં.

ઉર્વશીના અંગ સ્પર્શ, બામે સુખ જેવું.

આને અડવાથી, મદ્યું આશ્વાસન એવું.....નેણલાં.

આલીંગુ હું આંખ વીંચી, જીવતી સ્વરૂપ બણી.

મરતો જીવું હું આવહરી જો વદે વેદ વાણી...નેણલાં.

ઉર્વશી—

૩૦

નીહાળ્યો નાથ નયનેરે, મણી અણનોલ.....નીં

પુરૂષ—અડતાં બ્યાપે આનંદ ઉરમાં, વધારેછે વિજયનેરે...મ

ઉર્વશી—શીરપર સ્થાપું, યોગણી આહથી,

સંભાળી રાખુ શયનેરે.....

અંક ત્રીજો.

માણવક—

૩૧

સુખ શાન્તી આજ છાઇ, ઉત્સવની છે ઘડી

સંકટ સહુ નાથ પામ્યાં, રહી ચીંતા ના જરી...સુખ.

અસ્તોદયની કસોટી ઘડી કસતા શ્રીહરી,

સતવંતા મુદ્દ જોઇ, સુખ હેતા આખરી.....સુખ.

ખલીહારી શ્રીમોરારી, ગતી જાયે ના કળી,
સહુને સંયોગ કીધો, કંઈણા દીધી કરી.....સુખ.

પ્રભા-સખીઓ—

૩૨

સખીઓ—આંખ હવે ચોળમાં આ લીખી જાય જામ ખાલી.

તું રસીઆઆથી ના રીસા.....આંખ.

પ્રભા—મૃગનેણી સાથે કુંવર કહે મને વહાલી.

નથી કીડા એ રોચતી નમાલી,

સખીઓ—(અલી બુઓ) તું રસીઆથી ના રીસા.....આંખ.

કરતી એકાંતમાં આયુનો હાથ ઝાલી.

હવે કર માં સફાઈ ખાઈ ઠાલી.

તું રસીઆથી ના રીસા.

પ્રભા—નહિં આવું જાઓ હુંતો સહથી રીસાણી.

વૃથા જ્ઞાને ખનો છે વીલાલી.

સખીઓ—તું રસીઆથી ના રીસા.....

આયુ—

૩૩

સ્વીકારો સુંદરી, આ મોંઘી મંજરી સુવાસેથી' ભરી...સ્વી૦

પ્રભા—જાઈ, એ મંજરીના ખોબથી હું મરી.

હર જાઓ, ના સતાવો, ઓ દૈત્યોના અરી.....સ્વી૦

સખીઓ—આયુથી આટલા દી, દીલે તું ના કરી.

શત્રુકેમાં, વહેમે વહેમાં, તું લક્ષ્મીએ હરી.....સ્વી૦

આયુ—

૩૪

ક્ષત્રીનો ધર્મ ખરો એ, દેવું સહુને દાન. ટેક.

પગ રણે, ભરવો નહિં પાછો જાય ભલે કદી જાન.

ન્યાયથી યુદ્ધ કરી અરીઓનું, ઉતારવું અલીમાન...ક્ષત્રી.

શરણે આવેલનું. સહુ વાતે, સાચવવું સન્માન.

પાળવી પુત્ર સમાન પ્રજાને ગુરૂથી મેળવી જ્ઞાન...ક્ષત્રી.

પ્રભા—ટાળવા સંકટ માફ, આયુને હાથે હણાયો બાજ.

ક્ષમા કરી, અપરાધને, આજ્ઞા આપો ગુરુવર આજ...ક્ષત્રી.

પ્રભા—

૩૫

બની હુંતો અલખેલી, નવેલી.

રાહુથી જન્મેલી અનંગ રંગરેલી. કફ વધ કંથને...બની.

ચાહે કરીને ચોલી, ગુંથુ અખોડા છોડી

વેળી ગુથું હું થોડીરે થોડીરે

બગાસે તન. તોડીરે તોડી.

રીઝાવું મીઠું. ખોલીરે ખોલો.

જાંમી સુંદરી જોડી બની.....

પ્રભા—

૩૬

‘વશ્યા આંખોમાં આપ અનુપ અજન નહિ’ આંખુ હવે

મલ્યા આપ આમૂષણ રૂપ યુગાર નહિ’ સખુ હશે વશ્યા

આયુ.—‘ત્યારે જમા આ પાન સોપારી.

પ્રભા—‘લાલને શું કફ લાલ, બીડીને મૂકો બાળુ હવે. વશ્યા

આયુ—‘ત્યારે તુ ત દરબારમાં ચાલો.

પ્રભા—‘ચાલતાં વંચજ ચાલ મે. હનમોહન હુંતો બાળુ હવે. વશ્યા

સર્વ—

૩૭

આજ નીરખી અજળ કુતી.

થાએ હૈયું, તુટીત અતી .....આજ

રાખીને અન્યો અન્ય રતિ શોભે લક્ષ્મી સરસ્વતિ.

ધન્ય જન પતિ ધન્ય ભગવતિ.....આજ

સમાપ્ત.

નામદાર મુંબઈ સરકારની

ગવર્નમેન્ટ લાયસેન્સીંગ વિભાગ સરકારી ડાકટરે અમારી ખનાવેલી ખાદશાહી ચાકુતી અનંગ વિલાસની ગોળીઆ એનાલાઈઝ કરીને તેમાં કોઈપણ જાતની નુકશાનકારક ચીજ નથી એવું સરતીરીફ આપેલ છે. અને એ હમદા રજવાડી દ્વારા અકસીર હોવાથીજ વિલાયતમાં પાસ થયેલા મોટા ડાકટરો, રાજા મહારાજાઓ, નવાબો તથા દેશી અને ઇંગ્લેન્ડ ગૃહસ્થો અને મોટા સરકારી અમલદારોમાં પણ ખુબ વખણાવેલ છે.

ખાદશાહી ચાકુતી.

અનંગ વિલાસ.

અમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરુષાતન કાયમ રાખે છે. આ રજવાંશી ચાકુતી વીર્યવીકારના તમામ વ્યાધી મટાડે છે. અને વીર્ય ઘટ્ટ ખનાવી ખરૂં પુરુષાતન આપે છે. ખરી મરદાપ્ત આપનાર અને નમલા માણસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર ખનાવનાર. આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ લલામણુ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈપણ જાતની પરેશની જરૂર નથી ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂપિયા ૧૦)

ખાદશાહી યુનાની લેપ.

હમદા દવાઓમાંથી આ લેપ ખનાવેલ છે; અને તે નસોને પુરતી તાકાત આપે છે. ખરૂં પુરુષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમદ ઇલાજ છે. અહિંસ એકની ડબીના રૂપિયા આઠ તમામ દવાઓનું પોસ્ટ ખર્ચ જુદું.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ—રાજકોટ-કાઠીયાવાડ.

જાહેર ખર્ચ.

આમારી કંપનીના નીચલા નાટકોના ગાયનોની ચોપડીએ
જ્યાં આમારો મુકામ હશે ત્યાંથી નીચલી કિંમતે જાહેર
મંગળાચાથી મળશે.

ચોપડીનું નામ.

કિંમત.

ખિસ્મમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ.....	૦—૨—૪
શ્રી ભક્તિવિજય	૦—૩—૦
સુરખા હરણ	૦—૨—૦
નાગર ભક્ત.....	૦—૨—૦
નીલમ માણેક	૦—૨—૦
મનહર-મેના	૦—૨—૦
ગોગકન્યા	૦—૨—૦
મહાચેતા-કાદમ્બરી.....	૦—૨—૦
રજની-ચંદ્ર	૦—૨—૦
જોહરે સમશીર.....	૦—૨—૦
શ્રી જયમતી.....	૦—૨—૦
માતૃપીતૃ ભક્ત પુંડરીક.....	૦—૨—૦
ઉર્વશી-પુરુષ.....	૦—૨—૦
હાથલપદમણી	૦—૨—૦
જેસલતોરલ.....	૦—૨—૦
બીરબલ બાદશાહ.....	૦—૨—૦
ચંદ્ર પ્રભા	૦—૨—૦
પ્રવીણસાગર.....	૦—૨—૦
કનક-કેશરી.....	૦—૨—૦
પીપાભગત	૦—૨—૦
રાજલીલા	૦—૨—૦

